

Szeged visszafoglalásának visszhangja Spanyolországban (1683—1688)

ZOMBORI ISTVÁN

(Szeged, Móra Ferenc Múzeum)

Egy ország, egy nép önismeretének és nemzettudatának egyik legfontosabb tényezője, hogy mit tudnak az emberek saját múltjukról, mennyire alaposan és tárgyilagosan nézik a közel- s távoli múlt eseményeit. A nemzeti történelemnek pedig lényegesen alkotóeleme az a véleményegyüttes, amely az idők során az adott népről a környező országokban kialakult. Ezért fontos, hogy figyelembe vegyük, mit tudott Európa Magyarországról, mikor, milyen események tették indokolttá, hogy az átlagos érdeklődés szintjét meghaladva, a figyelem középpontjába kerültünk. Bátran mondhatjuk, hogy a Kárpát-medencébe érkező, és Nyugat-Európában kalandozó magyarjaink gyorsan ismertté lettek, de az is kétségtelen, hogy nem a legnagyobb népszerűségnek örvendtek, amit számos középkori krónika és az egyházi könyörgésből ismert „a magyarok nyilaitól ments meg uram minket” kitétel egyaránt bizonyít. Az ezt követő évszázadok viszonylagos nyugalma után a török megjelenése és az ellene vívott mintegy három és fél évszázados harc volt az a külső tényező, amely hazánkat és a magyar népet újra és újra az európai figyelem kereszttüzébe helyezte. A hírközlés fejlődése, a közigazgatás szervezettsége és az összeurópai szövetség révén azonban az 1683—86-os periódus messze felülmúlta az addig eltelt időszakot.

Magyarország a 16. század elején ha nem is számított az európai nagyhatalmak közé, de mindenképpen a jelentősebb országok között tartották számon. A kor viszonyaiból következett az is, hogy földrajzilag minél távolabb megyünk, annál kevésbé volt tudomásuk más népeknek hazánkról. Sajátos módon éppen a török előretörése és a magyarok törökellenes harcai járultak hozzá az ország hírének terjedéséhez, amit a nyomtatott rölapok, újságok egyre népszerűbbé válása is segített. Az sem meglepő tehát, hogy a török és Magyarország együttes (a 16—17. században alig elváló) említése nem véletlen, hanem szükségszerű. A távoli, kevésbé ismert kelet-európai ország a török elleni harcok révén méginkább egzotikus, gyakran mesés színezetet kapott, és ez az oka, hogy a híradások valóságtartalma Magyarországról szólva sokszor elég csekély, de ez a korabeli embereket nem nagyon zavarta.

Nem kivétel az elmondottak alól Spanyolország sem. Igaz, a két nép között a 12. század óta jelentős kapcsolatok voltak, elsősorban uralkodók házassága révén, időnként megfordultak magyar zarándokok Compostellában és tudunk néhány spanyol utazóról is hazánkban, de valójában a magyar nép a török elleni harc révén került be igazán a spanyol köztudatba. Bár az információ mennyisége nőttön-nőtt, azt nem lehet mondani, hogy a spanyol közvélemény egyértelmű pozitív állásfoglalással bírt a magyar ügyben. A reconquista évszázadai alatt az ibériai félszigeten természetessé vált a hitetlen mohamedánok elleni harc fontossága. De éppen 1492-ben Granada

visszafoglalásával ez harci szellem és török veszélytől való félelem lecsökkent. A hosszú harc után visszaszerzett föld lakossága fellélegzett, megszabadult a saját országa felszabadítása miatt érzett elkötelezettség terhétől és úgy vélték, hogy a török ellen Kelet-Európában folytatott háborúk nem az ő ügyük. Túl távolinak érezték ezt a harcot, amihez a spanyoloknak semmi közük. Való igaz, hogy a spanyol partvidéket csak az 1520-as évek végén kezdték a törökök közvetlenül támadni. Az első hírek, amelyek Magyarországról az 1520-as évek elején megérkeztek, II. Lajos és Habsburg Mária esküvője kapcsán terjedtek el és igazi aktualitásukat az jelentette, hogy az ifjú magyar király így a spanyol király és nagyhatalmú császár, V. Károly sógorává lett. Az is bizonyítható, hogy sem Belgrád 1521-es, de még Rhodosz 1522-es elfoglalása sem váltott ki különösebb emóciót spanyol földön, hasonlóképpen siklottak el a mohácsi tragédia fölött is, jóllehet Károly császár elrendelte, hogy országszerte imádkozzanak, tartsanak engesztelő és gyász szertartásokat. Még az európai feltűnést keltő 1529-es Bécs elleni török ostrom ténye is szinte nyomtalanul elenyészett a spanyoloknál.

Az alapvető fordulatot a törökök nagy, 1532-es támadása hozta. Ennek részletei — éppen azért, mivel Károly császár ebben személyesen vett részt, és vele a spanyol katonák ezrei — szinte azonnal ismertté lettek. Nyugodtan leszögezhetjük: a 16—17. századi spanyol közvélemény Magyarország-kepe ekkor alapozódott meg és a további részletek erre épültek rá. A Habsburg propaganda gondoskodott róla, hogy terjedjen a hír, miszerint Magyarországon Károly császár testvére, Don Fernandó a király, az ott harcoló spanyol katonák egyszerre védik a kereszténységet és öregbítik a császár és a spanyol fegyverek hírét. Ily módon a spanyol—magyar—török ügy egybefonódva került az átlagember elé és ez az összekapcsolódás 1683—1688 között érte el a tetőpontját, azután a magyar téma lassan feledésbe merült.

A 16—17. században Magyarországon harcoló német és itáliai katonák szellemi és műveltségbeli színvonala a magyar átlagkatonáénál talán valamivel magasabb volt, de zömmel paraszti vagy polgári származásuknál fogva nem mondhatók nagy mesternek az írástudásban. A sajátos tradíciók révén viszont a spanyol katonák zöme nemes, akik közül jónéhányan komoly iskolázottsággal rendelkeztek. Ez a magyarázata, hogy a spanyolok hazaküldött levelezésanyaga sokkal bővebb mint más nációk katonáié, és ezek a levelek jelentették az egyik fő információs bázisát a röplapirodalom példányainak. Úgyszintén fontos adatokat szolgáltatottak a még itt készült, vagy csak otthon befejezett naplók, följegyzések, és természetesen napvilágra kerültek a hivatalos beszámolók, követjelentések, haditudósítások is. Végül kimutatható, hogy a spanyol kiadók gátlás nélkül vettek át korabeli német és itáliai művekből, röplapokból, alkalmi kiadványokból, változtatás nélkül közölve az ott található híreket. Emellett a tanultabb szerzők igényes műveikhez felhasználták az ismert ókori szerzők Pannoniáról szóló tudósításait, rokonítva a szkítákat és hunokat a magyarokkal, illetve gyakran idézték Thuróczy, Oláh Miklós, Paolo Giovio, Bonfini munkáinak Magyarországra vonatkozó részeit. V. Károly udvartartása és egész életmódja új lendületet adott a lovagi életmódnak, hihetetlenül népszerűvé téve a lovagregényeket is. A válóságtól elrugaszkodott, kalandos, gyakran meszeszerű művek cselekményében — a magyar téma népszerűsége révén — fel-feltűnik egy-egy magyar királyfi, a helyszínek kapcsán pedig Dalmácia, Pannonia, Transsylvania stb. neve is. A források vizsgálatánál külön gondot jelent egy-egy magyar név megfejtése, mert ezek gyakran eltorzulnak az átvétel kapcsán, nem is szólva arról, hogy a magyar szokás szerint a vezetéknevű állt elől, mögötte a keresztnév, ami más népek nyelvében éppen fordítva van.

Buda visszavételének hírére Európában örömmámor tört ki. Hónapokig tartó ünneplésre került sor, hálaadó misékkal, harangzúgással, díszkivilágítással, utcabá-

lakkal, emlékérmekkel. Mindenki a magyarországi eseményekről akart tudni, minél többet. Európa valójában önmagát ünnepelte, hiszen egy többszáz éves óhaj, százszor eltervezett esemény vált valóra: a török kiűzése. A nyomdaipar már elég fejlett volt ahhoz, hogy rendkívül gyorsan tudja követni az eseményeket. De nemcsak közvetlenül a hadieseményeket írták meg, hanem sorra születtek a Magyarország földrajzi leírását, rövidebb-hosszabb történetét bemutató művek is. Időrendi sorrendben követték és bővítették a már kész munkákat az akkor főlzabadult várak, városok történetével (1686, 1687, 1688). A különböző társadalmi rétegek más-más forrásból jutottak információhoz. A királyi udvarok arisztokratái ismert költők alkalmi verseit, a háborúhoz segítséget nyújtó uralkodót magasztaló ódáit olvasták, hallgatták, valamint alkalmi színdarabokat, szintén hasonló jelleggel. Nem szabad valami magas irodalmi, esztétikai értéket keresni bennük, fő feladatuk a dicsőítés, az aktualitás volt. A tömegek körében szintén népszerűek voltak a színdarabok, nagy, látványos élőképek, amelyek pl. Buda visszavételét mutatták be. De legelterjedtebbek a röplapok és alkalmi újságok voltak. Ezek az 1 lapos terjedelemtől a több oldalas brossúráig váltakoztak, sokszor egy-egy metszettel fűszerezve az amúgy is izgalmas mondanivalót. Ezeket rövid időn belül követték a már említett összegzések, könyv alakban.

Világosan kimutatható, hogy a hírek forrását elsősorban a hivatalos jelentések adták: Buda 1686. szeptember 2-i visszavételét I. Lipót császár hivatalos jelentésben tudatta az európai udvarokkal. De szinte minden követ megírta egyénileg beszerzett információt, amelyek azután hamarosan az udvari köröknél szélesebb rétegekben is ismertté lettek. Az egyesült keresztény seregben számos nemzet katonái harcoltak. Közülük sokan írtak fejedelmeiknek, családtagjaiknak levelet. Majd Buda bevétele után a sereg egy része feloszlott, így már 1686 őszén hazatérve, számos közvetlen beszámoló állt rendelkezésre.

Magyarország iránt az érdeklődés — érthető módon — a hozzánk közel eső országokban a legnagyobb. Így elsősorban a német birodalomban és Itáliában. Ebből következik, hogy a német és olasz nyelvű művek száma a leggazdagabb. Adódott ez abból is, hogy a keresztény seregben az Itáliából és német területről érkezett katonák voltak a legnagyobb számban. Nem is lehet fölmérni a német röplapok és újságok számát, amelyek e téma jegyében születtek, hasonlóképpen nem az itáliaiakét. Ezeket gyakran fordították le más nyelvekre, spanyolra, franciára, angolra stb. De a német közvélemény megoszlott a magyarokat illetően. Más volt az érdeklődés Észak-Németországban és más délen. Ráadásul a protestáns fejedelemségek aggódva figyelték a felszabadított magyar területek protestánsainak sorsát, és az ünnepélyes szólamok között ezen aggályuknak is hangot adtak. Az olasz művek éppen fordítva, a magyarokat eléggé gyanakodva szemlélték. Lévéen az ország jó része protesztáns vallású és szerintük ez a bajok fő forrása. Hasonlóképpen elég rossz véleményük volt a magyarok katonai szerepéről is: szerintük a magyarok csak segéderőnek jók, saját országuk főlzabadásában így alig volt szerepük — mondták. Végül elítélték a Thököly-féle mozgalmat, amely a császár, az uralkodó ellen irányul. A német művek az említettek mellett a szövetséges erők kötelékében harcolt saját csapataik és hadvezéreik dicsőségét emelték ki.¹

¹ Az itt említett témának óriási irodalma van. Magyarország visszafoglalásának áttekintését adja *Károlyi—Wellmann*, 1936. Új alapos összefoglalás a Buda expugnata 1686. c. kötet. A magyar—török—spanyol kapcsolatra fontos mű *Köpeczi*, 1976., újabban pedig *Kovács S. I.* (szerk.) 1987. A török kérdés magyar vonatkozásait és az európai közvéleményt vizsgálta *Waczulik*, 1937. *Horváth*, 1937. *Benda*, 1942. *Hubay*, 1943. *Ruzsás*, 1970. *Bóka É.*, 1983. A téma külföldi megközelítését ld. *Baumer*, 1944., *Coles*, 1967. *Sánchez Montes*, 1951. *Vaughan* 1954.

Ha a Szegeddel kapcsolatos híreket nézzük, akkor itt is főleg az újságok, röplapok említhetők elsőként. A város nevét általában Pécs, Eszék, Siklós névével említik együtt. Szegedről kiemelik, hogy fontos erőd és kereskedelmi központ a Tisza—Maros találkozásánál, sólerakóhely és komoly átkelőpont a folyón. Sok forrás azonnal rámutat az 1552-es szegedi veszedelem egykori eseményeire, és arra is, hogy ennek kudarcát a fegyelmezetlenség és a fékevesztett rablás okozta. Az ostrom kapcsán említik az 1686 januári és áprilisi támadásokat, majd beszámolnak a szeptember—októberi eseményekről. Igen tájékozottak a beszámolók, említik Heissler, Mercy tábornokok nevét, kitérnek de la Vergne halálára és Wallis szerepére. Méltatják a zentai ütközet jelentőségét, és hogy ennek következménye volt a város további harc nélküli feladása. A források némelyike rámutat, hogy Temesvár, Belgrád elfoglalása szempontjából Szeged bevétele rendkívül fontos volt. Általában elismerően szólnak a szegedi várról, amelyet erős falú, vizesárokkal jól megerősített erődnek mondanak.

Az írott források gyakran mellékeltek metszeteket, így többször ábrázolták Szegedet is. Sajnos ezek java része nem, vagy alig tartalmazott tényleges információt, mert készítőik fiktív elemekkel dolgoztak. A képek háttérébe pompás hegyeket festettek, a Palánk rőzsevédműi hatalmas, kőből készült csillagbástyás erődde alakultak, ráadásul rendszerint a Palánk mint külső vár jelent meg és benne a vár holmi fellegvárként.

E tanulmánynak nem feladata, hogy a tucatjával ismert német, olasz kiadványokat külön-külön ismertesse. Helyette spanyolországi példákkal szeretné bizonyítani a hír elterjedésének gyorsaságát, illetve a Szegedről szóló adatok pontosságát. Az irodalmi jellegű művekkel (versek, drámák stb.) e helyen nem kívánunk foglalkozni.

Már az első pillanatban megállapítható, hogy a hírek Spanyolországba érkezésének két nagy centruma alakult ki: az egyik a királyi udvar és az azzal közvetlen összeköttetésben álló szellemi központok. Ide sorolhatjuk Madridot és érdekes módon Sevillát. Ezeken a helyeken a vizsgált időszakban számos kiadvány, önálló kötet jelent meg, amelyekre később részletesen kitérünk. A hírek beérkeztek és a spanyol közvélemény tájékoztatásának másik jelentős központja az Ibériai félszigeten Barcelona és egyáltalán Katalónia volt. E terület vizsgálatánál szerencsés helyzetben vagyunk, mert az idevonatkozó kutatásokat az elmúlt időszakban elvégezte Molas Ribalta professzor és e tekintetben az ő megállapításaira támaszkodunk.² Barcelona, ez a nagy kereskedőváros már 1683 óta egyre növekvő érdeklődést mutatott a magyar ügyek iránt, ami egészen 1688-ig megfigyelhető a korabeli sajtóban és a helyi kiadványokban. Elmondhatjuk, hogy semmiféle más európai esemény nem váltott ki ekkora érdeklődést, még az angol forradalom sem. Legföljebb a Katalóniát közvetlenül érintő francia támadások híre és visszhangja hasonlított hozzá. A meleg érdeklődésben annak is vitathatatlan szerepe volt, hogy kis létszámú katalán önkéntes csapat is részt vett a magyarországi háborúban.

A jelzett öt év alatt mintegy 50 kiadvány jelent meg Magyarországról. E téren jelentős hatást fejtett ki az az alapvetően közös érzés, amelyről már korábban említés történt: az évszázados keresztény—mór háború, amely rokonszenvezővé tette őket minden hasonló konfliktus iránt, még akkor is, ha ez egy olyan távoli országban történt, mint Magyarország. Ehhez a rokonszenvhez kétségtelenül hozzájárult, hogy a spanyol trónon lévő Habsburg uralkodó ugyanazon családnak tagja — és így rokona —, mint aki Bécsben és Magyarországon is uralkodott.

² Molas Ribalta, Pere: La guerre d'Hongrie... Gépelt kézirat, amelynek elküldéséért ezúton mondok köszönetet a szerzőnek. Ez a kézirat a Buda visszafoglalásának 300. évfordulója alkalmából Budapesten (1986. szept 1—2-án) rendezett nemzetközi konferencián elhangzott előadás anyagát tartalmazza. Remélhetőleg ez is meg fog jelenni a konferencia tervezett kötetében.

A győzelmek híre fölött érzett öröm és az ezt követő ünneplés egyszerre volt hagyományos vallási ceremónia és hivatalosan szervezett állami ünnepség, továbbá tagadhatatlan, hogy nagymértékben társult ehhez a spanyolokra amúgy is jellemző készség a spontán népünnepekre. Harangszó, örömtüzek, körmenetek akadtak bőségesen, akárcsak 1683-ban Bécs fölmentése alkalmából. Természetesen az ünneplések kitértek az elesettekre is, miséket mondtak a csatában meghalt katalán hősökért, gyászszertartást rendeztek részben a rokonok, részben a város előjáróinak közreműködésével. A hivatalos szertartások teli voltak vallásos buzdítással, lelkesítő szövegekkel, amelyeknek végső mondandója a kereszténység ellensége felett aratott közös győzelem dicsőítése volt. Együttal biztatást is tartalmaztak a Szent Háború további folytatására, végső célként a török birodalom és az egész iszlám világ elpusztítását jelölve meg. A barcelonai ünnepek az ország egyéb részein is hasonlóképpen folytak. Buda visszafoglalásának híre 1686 szeptember végén érkezett meg az előbb említett központokba. A távolságtól függően azonban az ünnepekre a belső területeken gyakran csak 1686 végén vagy 1687 elején kerülhetett sor. Barcelonában nemcsak 1686 végén, hanem 1687 során is mindvégig a magyar hadszíntér eseményei jelentették a legfőbb híreket. Oly nagy volt az érdeklődés, hogy a városban csaknem hetente megjelent egy kiadvány, amely „Általános európai hírek” címen a történeteket, ismertette, de az „Európa” szó itt megtévesztő, mert gyakorlatilag kizárólag a magyar eseményekről van szó.³ Az említett rendszeres kiadvány mellett azonban több önálló kis füzet jelent meg, amely a keresztény seregek győzelmeit és harcait mutatta be.⁴ Ezek kitértek az egyes helységek elfoglalására, Erdély visszavételére és a nagyharsányi csatára is. 1687-ben már Buda visszafoglalásától bizonyos távolságra lévén megjelentek az első összefoglaló nagyobb művek és kötetek is, amelyek nemcsak a Buda körüli harcokat, hanem egész Magyarországot bemutatják.

A Magyarország iránti érdeklődés 1688-tól kezdett csökkenni, nem utolsósorban a helyi nehézségek fokozódása miatt, amit a spanyol—francia konfliktus kiújulása okozott. Ezzel együtt 1688-ban még számos olyan művet regisztrálhatunk, amelyek Barcelonában jelentek meg és amelyek még mindig a keresztény sereg magyarországi harci sikereiről számoltak be. Ezek hangját vizsgálva elmondhatjuk — és ez általános érvényű megállapítás —, hogy a „kötelező” öröm és elismerés mellett ezek az írásművek mindig az uralkodó Habsburg-házat dicsérik és általában a magyar ügyek megítélésében a bécsi udvar hivatalos véleményét tükrözik. A keresztény seregek nagy győzelmei, Belgrád visszafoglalása, illetve a sereg mind merészebb előrenyomulása déli irányban, hozzájárult ahhoz, hogy az 1680-as évek végére a spanyol kiadványokban föllevenedik a középkori szent háború, a „Guerra Sagrada” ideája, azaz már Jeruzsálem és a Szentföld visszavívását emlegetik, amely közös feladat az egész kereszténység számára.

A kiadványok egyik fő vonása, hogy szerzőik — akár név szerint jelölik magukat, akár névtelenségben maradnak — állandóan azt hangoztatják, hogy az események igaz, valóságghű ábrázolására töreksenek. Valójában igen elfogultak a keresztények javára és a törökök ellen. Fő törekvésük — mondhatnánk fő rokonszenkveltő módszerük — hogy a törököt igyekeznek neveltségessé tenni, hasonlóképpen szövetségeseit is, pl. Thökölyt, ugyanakkor a keresztény seregek hősiességét, vitézségét az egekig magasztalni. A kiadványokból látható, hogy Magyarország jövőjét, de már jelenlegi helyzetét is igen rózsásnak látják, mindezt a Habsburg sas szárnyainak védelme alatt. Meg kell még jegyezni, hogy a törökkel szövetséges Franciaország

³ Nuevas generales de Europa

⁴ Progresos maravillosos de las armas imperiales

megítélése — éppen az előbbi politikai kapcsolat miatt — a spanyol kiadványokban igen negatív: a franciák mint a béke és Európa nyugalmanak fő megrontói jelennek meg.

Természetes, hogy a hírek csúcspontját Buda elestének ténye jelentette, ez tükröződik a forrásokban is. A barcelonai anyagban 1686 végén találjuk meg Szeged visszafoglalásának hírért, amely — mint a többi külföldi forrásban — szinte mindenütt egyedül szerepel az ugyanazon a napon visszafoglalt Pécs említésével. Szeged bevételének első híre ugyanabból a forrásból származik Barcelonában is, nevezetesen a bécsi spanyol követ hivatalos jelentéséből.⁵

A Magyarországról jövő hírek másik központja maga a királyi udvar, s az ezzel kapcsolatban álló városok és kiadók sokasága. Sajátos a helyzet, mert Spanyolország hivatalosan nem vett részt a török elleni háborúban, sőt ellenezte azt, hisz Franciaország támadásától tartva a Habsburg erőket nem a török, hanem inkább a nyugati hadszíntérre kívánta koncentrálni. Spanyolországból, elsősorban Kasztíliaából kb. 400 spanyol önkéntes vett részt Bejar herceg vezetésével, Katalóniából kb. 300. Spanyolország katonai erejéhez és európai nagyhatalom jellegéhez képest ez jelentéktelen erő, azonban a török felett aratott győzelmének hírére az érdeklődés a fővárosban és az ország belső részeiben is egyre nagyobb lett. A Madridban megjelent számos kiadvány, a Napló, Beszámoló, Folytatólagos történetek, Igaz beszámolók stb. címet viselte.⁶ Ezek a kiadványok szintén a hivatalos, elsősorban Bécsből érkező jelentésekre épültek, de mire ezek a népszerűsítő változatba kerültek, az eredeti hírek sokat torzultak. Vagy úgy, hogy bizonyos adatok elmaradtak, vagy oly módon, hogy más forrásból származó hírekkel kiegészültek. E téren elsősorban azt kell hangsúlyozni, hogy Spanyolországban rendkívül nagy hatást gyakoroltak az Itáliából érkező hírek és kiadványok, ezért a magyarországi hadszíntér eseményeit is nem egyszer itáliai művek nyomán módosították. A kiadványok sokszor már a címben megjelölik forrásukat, rendszerint a legfrissebb postahíreket.⁷

A Madridban megjelent alkalmi és időszaki kiadványok közül a legtöbb Sebastian Armendariz nevéhez fűződik.⁸ Szeged visszafoglalása kapcsán mi most 1687-ben megjelent alkalmi kiadványát szeretnénk ismertetni.⁹ A kiadvány tulajdonképpen két füzetet foglal magába: az első füzet a császári seregek által visszahódított Magyarországot, illetve Horvátországot írja le — részben földrajzi szemszögből, részben a katonai események szempontjából, — a második rész azon területeket és helységeket ismerteti, amelyek Magyarországon, illetve Szlavóniában a török kezén voltak. Nem kell csodálkoznunk az eddig elmondottak után, hogy a szerző túlságosan pontos ismeretekkel nem rendelkezik Magyarország földrajzi, politikai, közigazgatási berendezkedéséről. Az általa használt földrajzi beosztás két részt ismer Magyarországról: Alsó- és Felső-Magyarországot. Alsó-Magyarország helységei nála a következők: Esztergom, Tata, Pápa, Veszprém, Buda, Pest, Simontornya, Pécs, Siklós, Dárda, Kaposvár, Palota, míg Felső-Magyarországon Hatvan, Kalocsa, Szeged, Csanád, Tokaj, Patak, Regéc, Fülek, Ungvár, Szolnok, Szarvas, Arad, Szécsény nevét említi,

⁵ *Molas Ribalta*, i. m. 36. jegyzet.

⁶ *Continuata Historica, Diario, Relación* stb. vö. Buda Expugnata II. 921—931.

⁷ Uo. 945. („...que trajo el ultimo Correo de Flandes;”, „...por el Correo de Francia”) Az itáliai hatásra ld. uo. 924., ahol külön is említik *Fajardo* y *Azevedo*, Antonio: *Varios romances escritos a los successos de la liga sagrada* és *Lardito*, Juan: *Historia del estado presente del Imperio Ottomano* c. művét.

⁸ A Buda Expugnata kötet a „Nuevas Singulares del Norte y otras partes de Europa” és a „Noticias ordinarias y extraordinarias 1683—1689.” kiadványokat említi. II. 948.

⁹ *Armendariz*, S. 1687. Ezt említi *Köpeczi Béla* is: 1976. 259.

de idesorolja Érsekújvár, Eperjes, Kassa, Tokaj helységeket is, amiből arra következtethetünk, hogy az országon belüli választóvonalat a Duna jelentette.

A füzet 15. oldalán tér rá Szeged részletes leírására. Megtudjuk belőle, hogy nagyváros és erőd a Tisza mentén, amely egyúttal igen fontos a Tiszán való átkelés és a Duna irányába vezető közlekedés szempontjából. Jelentős sólerakodó hely, mely árucikket a Maroson hozzák Erdélyből. Megjegyzi azt is, hogy a török 1543-ban foglalta el. Kitér az 1552-es szegedi veszedelemre, megjegyezve, hogy ott mennyi igaz keresztény harcos halt meg. Jellemző a fogalmazás hangneme: már az 1552-es események kapcsán az elesettekről úgy beszél mint „a mieinkről”. Ismeretei elég pontosak, ugyanis a történetek kapcsán megjegyzi, hogy előbb a keresztények a várost vették be és aztán kezdték csak a várat ostromolni, de Ali basa vezetésével a törökök megtámadták őket és összesen 6000 keresztényt öltek meg. Ezután rátér a nagy föl-szabadító hadjáratra és ennek kapcsán elmondja, hogy Szegedet 1685-ben ismét megtámadták a keresztény seregek, de csak a várost foglalták el, a várat nem, ezért fölhagytak az ostrommal. Majd rátér az 1686-os események ismertetésére. Ismét többes szám első személyben beszél arról, hogy Wallis tábornok vezetésével szeptember 6-án kezdődött a vár ostroma (itt egy hónappal téved a szerző, de ezt nem róhatjuk föl neki túlzottan, és azt sem, hogy az 1685-ös sikertelen ostrom kapcsán szintén téved, bizonyára az 1686 januári vagy áprilisi, valóban a szegedi Palánk ellen indított támadással keveri össze). Kitér a zentai ütközetre is, annak név szerinti említése nélkül, külön kiemelve a török sereg nagyságát és velük szemben a keresztény sereg csekély voltát. Megjegyzi, hogy a győzelem következtében végül 22-én a várat a törökök föladták és a keresztények bevonultak oda. (A 22-e a forrásban az előbbi tévedésből következően szintén szeptemberre vonatkozott, valójában a vár föladásának dátuma október 22.) Szeged után közvetlenül — még ugyanezen az oldalon — Csanád helység elfoglalásáról számol be a forrás. Jellegzetes fordulata a korabeli kiadványoknak és ennek a füzetnek is, hogy az utolsó sorokban a kiadó utal arra, az érdeklődők hamarosan újabb információra számíthatnak. Sajnos, nem tudjuk, hogy ez a füzet valóban elkészült-e, további példányt ugyanis nem ismerünk.¹⁰

1687 az az esztendő, amikor megjelennek a Magyarország föl-szabadításáról szóló önálló művek, amelyeknek részben később több kiadásuk van, rendszerint bővítésekkel, illetve ezek némelyikének már van előzménye az 1686 előtti időkből. E művek egy része spanyol szerző által összeállított — nevezzük így — eredeti mű, más részük olaszból, németből vagy franciából készült fordítás. Jónéhány esetben a szerzők nem tüntetik föl, milyen művet fordítottak le. Ezek közül a spanyol nyelvű művek közül kiemelkedik a „Floro Historico” című összefoglalás, amelynek jelen pillanatban öt különböző évből származó variánsát ismerjük.¹¹ 1687-ben Madridban jelent meg Bernardo de Quirós munkája a magyarországi harcokról, amely szintén egy franciából készült adaptáció.¹² 1686-ban Itáliában adták ki olasz nyelven S. D. Bizozeri munkáját Magyarország visszafoglalásáról. A művet 1687-ben lefordították spanyolra és 1688-ban újabb kiadása jelent meg Barcelonában, ami nagy sikerét bizonyítja. Vizsgálódásaink során ezt az 1688-as kiadást használtuk.

Megtudhatjuk a bevezetőből, hogy a spanyol fordítást a barcelonai püspök megbízásából végezte el egy magát röviden csak „kíváncsi” (un curioso) névvel illető

¹⁰ I. m. 15—16.

¹¹ Floro historico de la guerra movida por el sultan de los turcos ... contra el augustissimo Leopoldo ... el año 1683. Madrid, 1684. Szerzője *Bremundan*, Fabro. E műnek az újabb eseményekkel bővített kiadásai 1686, 1687, 1688 és 1690-ből ismertek, Madridból. Vö. *Molas Ribalta és Köpeczi* 1976. 238.

¹² *Quiros*, Bernardo de.: *Historia de las Revoluciones de Hungria* v. ö. *Molas Ribalta*, 11. és 53. ld. még *Köpeczi* i. m. 245—248.

egyén. Tartalmánál fogva a mű jó és tanulságos adatokat közöl a múltról és jelenről, arról, hogy került ez a föld a török gonosz zsarnoksága alá és miként szenvedte el a hitetlenek megalázásait. Elmondja egyúttal azt is, hogy az ország felszabadítása most jó példáját adja a Szent Hit erejének. A prológusban a mű spanyol fordítója mentegetőzik, hogy nem ad igazi földrajzi leírást Magyarországról, sem valódi krónikát, hanem csak a császári csapatok győzelmeit, továbbá a jelesebb helyek visszafoglalását és a kiemelkedő vezérek tetteit örökíti meg. Mégis — jegyzi meg — a legfőbb tudnivalókat meg lehet itt találni, olyanokat, amelyeket eddig a spanyolok még nem olvashattak. Az ország visszafoglalását földrajzi rendszerben, megyénként tárgyalva veszi sorra. Említi Csanád megye visszafoglalását, amelyről megtudhatja az olvasó, hogy a Maros mentén található a hasonló nevű várossal együtt. Szegedet érdekes módon Bodrog vármegye leírása kapcsán tárgyalja. Elmondja röviden a földrajzi tényezőket és megemlíti, hogy igen gazdag város, sok lakossal, virágzó kereskedelemmel. Kitér az 1552-es szegedi veszedelemre és bizonyos sikernek tünteti föl az akkor történeteket, de megjegyzi, hogy hamarosan ismét a török kezére jutott az egész város. Érdekes módon Szeged 1686-os visszavételét meg sem említi.¹³

Magyarországgal foglalkozó művek spanyol nyelven az előbb említett két nagy központ mellett még egy harmadik helyen is keletkeztek. Ez a terület Németalföld, pontosabban a mai Belgium területe, amely ekkor Spanyolországhoz tartozott. Spanyol Németalföldnek a spanyol birodalom számára politikai szempontból igen nagy jelentősége volt. Bátran mondhatjuk, hogy a Bécsből és a Német-Római Birodalomból érkező politikai hírek az esetek nagy többségében szárazföldi úton gyorsan eljutottak Németalföldre, ott ezeket a leveleket, híradásokat, a diplomáciai postát hajóra tették és így vitték Spanyolországba. Ezen az úton viszonylag gyorsan érkeztek meg a hírek. Az itt található spanyol tisztviselők, nemesek és irástudók azonban a helyszínen, Brüsszelben vagy egyéb helyen is számos kiadványt jelentettek meg és ezek fontos hozzájárulást jelentettek a Magyarországról szóló hírek spanyol nyelvű megörökítésében. Az itt közreműködő személyek közül kiemelkedik N. Oliver y Fullana, aki 1687-ben, Kölnben jelentetett meg terjedelmes spanyol nyelvű összefoglaló művet Magyarország történetéről, a kezdetektől egészen a felszabadító hadjáratig. A szerző szinte a kötet megjelenése előtti néhány hétig követi az eseményeket.¹⁴

Az egész könyv ismertetésére itt nincs mód, csupán a szegedi vonatkozásokra térünk ki. Előbb a földrajzi körülmények kapcsán említi Csongrádot és Szegedet, kiemelve a két folyó, a Tisza és Maros fontosságát.¹⁵ A történelmi események ismertetését a szerző az 1552-es szegedi veszedelemmel kezdi. Fráter György halála és Eger megvédése között beszél a Szeged elleni támadásról, elismerve, hogy a keresztény sereg fegyelmetlensége és az itt folytatott rablás adott időt a töröknek arra, hogy segítséget hozzon, amely végül is a hitetlenek győzelmét eredményezte.¹⁶ Az 1686-os eseményekről igen jól tájékozott. Elmondja, hogy Mercy és Heissler tábornok Szolnokról vonult Szeged ellen, amely nagy és fontos város a Tisza, Maros mentén. Nemcsak a vár, de a város is igen erős, falakkal és árkokkal körülvéve. Tudomása van az 1686. január 2-án Szeged ellen végrehajtott keresztény rajtaütésről, amely a Palánk ellen irányult — igaz, ő ezt január 1-ére teszi.¹⁷ Hasonlóképpen tudósít a Szeged visszaszerzéséért, 1686 áprilisában folytatott csatáról, amelyet nagy győzelemként könyvel el, megemlítve Heissler és Mercy tábornokok nevét, továbbá a dátumot,

¹³ *Bizozeri, D. S.* 1688. Csanád megye 50. Szeged, 137—138.

¹⁴ *Olivier y Fullana*, 1687.

¹⁵ I. m. 11—12.

¹⁶ I. m. 78.

¹⁷ I. m. 232.

április 23—24-ét (valóban, ismereteink szerint is ekkor történt a támadás.)¹⁸ Az októberi eseményeket Pécs elfoglalásával vezeti be, megjegyezve, hogy ezen a napon Szeged is a keresztények kezére került. Leírja, hogy az ostrom során megsebesült és meghalt de la Vergne tábornok és azt is, hogy az ostromló seregeket Mercy, Veterani és Wallis tábornok vezényelte. Leírja a zentai ütközetet és azt, hogy ezután a szegedi török őr-ség további ellenállás nélkül megadta magát.¹⁹

A szerző alapos tájékozottságán — ideértve a dátumok pontosságát is — azért nem kell csodálkoznunk, mert a kutatás kiderítette, hogy ugyanez a személy, Oliver y Fullana Brüsszelben 1686-tól egészen 1694-ig kiadott egy két hetente megjelenő újságot, amely az európai eseményekről tudósított, azonban a hírek jelentős része a magyarországi eseményekkel foglalkozott.²⁰ Ez az általunk használt, vastag kötetbe kötött, eredetileg azonban négy oldalas kis füzetkékből álló kiadvány rendkívül jól értesült az eseményekről. Figyelembe véve a Brüsszel és Bécs közti távolságot, azt mondhatjuk, hogy alig egy hét múltán már ismerték Brüsszelben az eseményeket és olvashatták ezekben a kiadványokban. A Magyarországról szóló hírek az „Alemania” címszó alatt jelentek meg.

Szeged nevét az 1686. szeptember 17.—október 1. közötti események kapcsán említi először az újság, kitérve arra, hogy Buda eleste után a török megerősíti a még kezén lévő várakat, Nagyváradot, Szegedet, Egert stb. A következő számban, (október 1—október 15) elmondja: a felső-magyarországi hadak vezére, Caraffa gróf, parancsot kapott, hogy vegye ostrom alá Szegedet. Az utolsó oldalon, a lap alján olyan apróbetűs részeket találunk, amelyben rövid híreket közöl a szerkesztő. Úgy tűnik, hogy ezek „a lapzárta előtt érkezett” rovatnak felelnek meg a mai modern sajtóban. Ebben az október első két hetét bemutató számban a rövid hírek között említi a szerkesztő, hogy Badeni Lajos Szlavónia felé indult, vélhetőleg Pécsét is ostrom alá veszi. Lotharingiai Károly viszont a hírek szerint Tolnánál átkelt a Dunán és az az elterjedt vélemény, hogy Szeged ostromára indul. Az 1686. október 15—29 közti eseményeket rögzítő füzet beszámol a dunántúli sikerekről, Pécs elfoglalásáról (ami ekkor „megelőlegezett” hír volt), majd elmondja, hogy október 16-án indult el Caraffa Budáról 20 000 fős sereggel, hogy Szegedet ostrom alá vegye és őt követte Heissler tábornok. A Szeged alatti táborból az a hír érkezett, hogy ágyúlövés következtében meghalt de la Vergne tábornok, aki még nem töltötte be az 50. évét. Megjegyzi, hogy a 43 éves Mercy tábornokot, — aki már annyi dicsőséget szerzett Magyarországon, — nevezték ki a hadjárat vezetésére. Azt írja a „lapzárta” részben, hogy az október 16-i bécsi levél Szeged ostromának megkezdéséről tudósít. Ebből világosan látszik, hogy fő forrása a bécsi udvarból származó bécsi spanyol követtől és nyilván más tisztviselőktől származó hírözön volt. Ez egyúttal a tudósítás megbízhatóságát és pontosságát is minősíti számunkra.

Az 1686. október 29.—november 12. közti részt ismertető füzet a végén, a legfrissebb rövid hírek között említi, hogy az október 31-i bécsi levélből értesültek Szeged és Pécs felszabadulásáról. Részleteket azonban csak az 1686. november 12—november 26. közti időszak eseményei kapcsán ismertet. Itt számol be Szeged elfoglalásáról. Említi, hogy az ostromló sereg egyik vezetője Wallis tábornok. Azonban hírt kaptak,

¹⁸ I. m. 235.

¹⁹ I. m. 249—250.

²⁰ *Oliver y Fullana, N.*: Noticias principales y verdaderas. Ennek első füzeté — nyilván még alkalmi kiadványnak szánták — „Memorial historico ... de Buda” címmel jelent meg a szerzőtől, de föltehetőleg a nagy érdeklődés miatt ezt követően kéthetenként kiadott füzetben folytatták a sorozatot. Ez lett az említett „Noticias ...” .Az általunk látott kötet első tagja ez a Budáról szóló füzet, ezt követi a többi, egészen 1694-ig.

hogy mintegy 8 000 fős tatár sereg érkezett a felmentésre, amely már Zentán volt, 5 magyar mérföldre Szegedtől. Veterani tábornok elrendelte, hogy támadják meg a tatárokat. Rajtuk csaptak október 20-án és a török sereg, amely meggondolatlanul előrenyomult, a keresztények támadása következtében megfutamodott. Előbb a gyalogosokat, majd a lovasokat győzték le, vagy 2000 közülük elesett, sokan pedig elmenekültek. Egy újabb seregrészt is fölfedeztek a keresztények, azokat szintén legyőzték. Itt mintegy 3000 embert pusztítottak el, akik között 300 janicsár is volt. Még ugyanazon a napon újabb nagy vérengzésre került sor és további 1000 hitetlen haláláról számol be. Nagyon sok zsákmány, fegyver, élelmiszer, tábori felszerelés jutott a keresztények kezére, ezenkívül még 50 teve. Nemsokára azonban nagy porfelhő tűnt föl Pétervárad felől, és mintegy 15 000 fős török lovas sereg tűnt elő, amelyet a török fővezér és 4 basa vezetett. Őket követte a nagyvezér nagy sereggel. A törökök támadtak, de a keresztények olyan bátran helyálltak, hogy a török kénytelen volt visszavonulni. A csata nagy nehézséget okozott, mert a törökök többen voltak és a keresztények már igen elfáradtak. A harc több mint két óráig tartott, és végül a keresztények győzelmét hozta. Óriási zsákmány jutott a kezükre, és igen sok török halott maradt a csatatéren. A beszámoló élvezettel sorolja föl a zsákmány között a nagyvezér dobjait, a zászlókat, tevéket, tábori felszerelést, mezei és mozsárágyúkat, foglyokat stb. Megemlíti, hogy a magyarok közül elesett a bátor Károlyi gróf ezredes és még jó néhány tiszt. Miután a győztesek a rengeteg zsákmánnyal Szegedre visszatértek, örömmünneplést tartottak és ennek láttán a török megadta magát. Október 22-én el is vonultak. Itt szintén nagy zsákmány került a keresztények kezére. Ezután Wallis generális még elfoglalta Csanádot. A győzelmekkel elvágták az utat Eger felé és Szeged révén már a Tiszát is ellenőrizték. Igen fontos állomása volt ez a nagy háborúnak. A továbbiakban Pécs, Siklós, Eszék sorsáról ír, szinte szó szerint átvéve a bécsi spanyol követ október 31-i levelét.²¹ Meg kell jegyeznünk, hogy Burgomayne követ levelében nincsen szó Csanád elfoglalásáról, így azt kell gondolni, hogy az említett jelentés mellett további információkat is kapott a kiadó.

Az elmondottakból látható, hogy Szeged visszavételének híre, ha el is maradt — teljesen nyilvánvalóan — Buda elfoglalásának visszhangja mögött, előkelő helyet kapott a spanyol kiadványokban. Mindezt főként annak az értékelésnek tudhatjuk be, amely Szegedet a Balkán főlészabadítására indított hadjáratok egyik fő központjának tekintette, és ez így is maradt egészen Temesvár visszavételéig.

IRODALOM

Armendariz, Sebastien

1687 Descripción de las Plazas de ambas Ungrias y Croacia, conquistadas por las armas cesareas desde año de 1683 hasta todo el de 86. Madrid

1687 Descripción de las plazas que posee el turco, assi en la Ungria, como en la Esclavonia, en el principio deste año de 1687. Madrid

Barta László

1989 Spanyol követjelentés Szeged visszavívásáról. MFMÉ 1988—1. Szeged.

Baumer, F. L.

1944 England, the Turk and the Common Corps of Christendom. In: American Historical Review,

Benda Kálmán

1942 A törökkor német újságirodalma, Bp.

Bizozzeri, D. Simpliciano

1688 Hungria restaurada compendiosa noticia de dos tiempos del passado, y presente. Bajo el jugo de la tirania Othomana, del presente. Barcelona, 1688. Traducido en español por un Curioso

²¹ Ezt a levelet közli spanyolul és magyar fordításban *Barta László*.

- Bóka Éva*
1983 Európa és a török. Világtörténet, 1983. 2. 83—104.
Buda expugnata 1686.
1986 Europa et Hungaria 1683—1718. A török kiűzésének európai levéltári forrásai. Szerk.: Bariska I.—Haraszti Gy.—Varga J. Bp. 1—2.
- Coles, P.*
1967 The Ottoman Impact on Europe, London,
- Horváth Magda*
1937 A török veszedelem a német közvéleményben, Bp.
- Hubay Ilona*
1948 Röplapok, újságlapok, röpiratok 1480—1718. Bp.
- Károlyi Árpád—Wellmann Imre*
1936 Buda és Pest visszavívása 1686-ban. Bp.
- Kovács Sándor Iván* (szerk.)
1987 Angol életrajz Zrínyi Miklósról. Bp.
- Köpeczi Béla*
1976 „Magyarország a kereszténység ellensége.” A Thököly-felkelés az európai közvéleményben. Bp.
- Molas Ribalta, Pere*
é. n. La guerre d’Hongrie et la prise de Buda vues des la Catalogne. Kézirat.
- Oliver y Fullana, Nicolas*
1686 Memorial historico del famoso sitio, y victoriosa recuperacion de Buda, con succincto Diario de los Successos, y breve Narracion de las circunstancias. Por el Sargento Mayor Don Nicolas de Oliver y Fullana, Cosmographo de Su Magestad. Brüsszel.
1686 Noticias principales y verdaderas. 1686. szeptember 17-től kezdve kéthetente jelent meg Brüsszelben. (A tanulmányhoz használt, kötetbe foglalt anyag utolsó száma 1694. január 14-ig szóló híryanagot közölt. Z. I.)
1687 Recopilacion historica de los reyes, guerras y tumultos y rebelliones de Ungria Desde su poblacion por los Hunnos, hasta el año presente 1687. espacio de mas de mil y ducientos. Resumida en estilo breve, claro, y comprehensivo, de Autores graves, antiguos, y modernos, Relaciones antiguas, y verdaderas. Illustrada con la Description de Ungria, Reynos, y Provincias dependientes, adjacentes, y annexas; y con digressiones sucintas, concernientes al assunto, contemporaneas a los successos, o convenientes para la inteligencia. Köln,
- Ruzsás Lajos*
1970 A nyugati közvélemény és Magyarország harca a török ellen. Bp.
- Sánchez Montes, J.*
1951 Franceses, protestantes, turcos. Los españoles ante la política internacional de Carlos V., Madrid
- Vaughan, D. M.*
1954 Europe and the Turk; a Pattern of alliances 1350—1700. Liverpool
- Waczulik Margit*
1937 A törökkorszak kezdetének nyugati történetirodalma a 16. században. Bp.

Das Echo der Zurückeroberung von Szeged in Spanien (1683—1688)

Zombori, István

Die Art der Beurteilung, die im Laufe der Jahrhunderte ein Volk von den benachbarten betrifft, bildet einen wichtigen Bestandteil der Selbsterkenntnis und des nationalen Bewusstseins der gegebenen Gesellschaft. Deshalb ist es äusserst wichtig, die europäischen Äusserungen über Ungarn aufzuzeigen und die Frage zu beantworten: zu welcher Zeit bzw. aus welchen Gründen gelang Ungarn in Mittelpunkt der Aufmerksamkeit. Die äussere Komponente, die Ungarn ins Blickfeld Europas rückte, war ohne Zweifel die Türkengefahr und der mehr als 300-jährige Türkenkrieg. Die Zeit 1683—86 übertraf aber die früheren Epochen durch die Entwicklung der Nachrichtenübermittlung, die Organisation der Verwaltung und zuletzt durch die gesamteuropäische Verbindung. Es ist mit den historischen Gründen zu erklären, dass je grösser die geographische Entfernung ist, um so geringer ist die Kenntnis über Ungarn. Spanien bildet keine Ausnahme.

Die Zurückeroberung von Buda wurde in Europa heftig gefeiert. Betreffs der Nachrichten von Szeged können vor allem die Zeitungen und die Flugblätter hervorgehoben werden. Die Stadt wurde im allgemeinen gemeinsam mit den Städten Pécs (Fünfkirchen), Eszék (Esseg) und Siklós erwähnt. Im Falle von Szeged wird betont, dass die Stadt eine wichtige Festung und einen Flussübergang hat, und Handelszentrum bzw. Salzlager an der Mündung von Maros ist. Im Aufsatz werden durch Beis-

piele die Verbreitung und Exaktheit der Nachrichten von Szeged bewiesen. Die Werke literarischer Art (Gedichte, Dramen usw.) werden diesmal in die Untersuchung nicht einbezogen. Für den Empfang der Nachrichten bildeten sich zwei Zentren in Spanien aus: einerseits in dem Königshof und in seinem Umkreis. In Madrid wurden zB. zahlreiche Schriftwerke aus dieser Zeit veröffentlicht. Als zweites kann Barcelona, d.h. Katalonien erwähnt werden. Bei der Untersuchung dieses Gebietes helfen uns die Feststellungen von dem Professor Molas Ribalta. Den ungarischen Angelegenheiten wurde in Barcelona ab 1683 besondere Aufmerksamkeit gewidmet, wie es die Zeitungen bis 1688 dokumentieren. Weder die Revolution in England noch andere Ereignisse in Europa fanden ähnlichen Widerhall in Spanien, die Nachricht von den französischen Angriffen gegen Katalonien kann allein damit verglichen werden. Während dieser 5 Jahre wurden 50 Veröffentlichungen über Ungarn publiziert. Diese Zuneigung ist auch damit zu erklären, dass der spanische Herrscher aus dem Haus Habsburg mit dem Kaiser und König in Wien in engster Verwandtschaft stand.

Die meisten Gelegenheitsschriften und Periodika stehen mit dem Namen von Sebastian Armendariz im Zusammenhang. Er gab eine genaue Beschreibung über Szeged: die Stadt wurde 1543 von den Türken erobert, schrieb über ihre Belagerung 1552 und erwähnte die grosse Menge der wahren christlichen Gefallenen. Sie wurden als die „unsrigen“ genannt. Hiernach folgt der Bericht über die Ereignisse des Jahres 1686. 1686 wurde das Werk von S. D. Bizozeri von der Zurückerobering Ungarns in italienischer Sprache veröffentlicht. Es wurde dann 1687 ins Spanische übersetzt und 1688 in Barcelona neu veröffentlicht. Die Vorrede gibt Bescheid darüber, dass das Werk im Auftrag des Bischofs von Barcelona ins Spanische übersetzt wurde. Szeged wird interessanterweise bei der Beschreibung des Komitats Bodrog behandelt. Nach den kurzen geographischen Angaben wird erwähnt, dass Szeged eine vorzüglich reiche Stadt mit grosser Population und Handel sei. Die Belagerung der Stadt im Jahre 1552 wird noch angeführt, aber der Verfasser schrieb kein Wort über die Zurückerobering von 1686.

Ungarn betreffende Werke erschienen aber auch an einem dritten Ort nämlich in den Niederlanden, d.h. auf dem Gebiet des heutigen Belgiens. Die spanische Niederlande hatte aus politischen Interessen grossen Wert für das spanische Reich. Die politischen Nachrichten aus Wien und aus dem Deutsch—Römischen Reich gelangen auf Kontinentalweg in die Niederlande und weiter mit Schiff nach Spanien. In Spanien ist N. Oliver y Fullana besonders hervorzuheben: 1687 veröffentlichte er in Köln ein umfangreiches Werk über die Geschichte von Ungarn in spanischer Sprache. Nach der geographischen Lage wird hier über den Angriff gegen Szeged berichtet. In diesem Belagerungskrieg wurde der General de la Vergne tödlich verwundet. Die Belagerungstruppen wurden von Mercy, Veterani und von dem General Wallis geführt. Im Werk wird auch die Schlacht bei Zenta angeführt. Nach dieser Schlacht gab die türkische Besatzung die Festung Szeged ohne weiteren Widerstand auf (22. Oktober). Oliver y Fullana gab eine Zeitung von 1686 bis 1694 in zwei Wochen in Bruxelles aus. In dieser Zeitung wurden nebst den europäischen Ereignissen auch ungarische Angelegenheiten dargelegt. Die Berichte über Ungarn wurden unter dem Titel „Alemania“ publiziert. Die Quellen stammten ohne Zweifel aus dem Wiener Hof, von dem spanischen Gesandten in Wien.

Im Aufsatz wird festgestellt, dass die Berichte über die Zurückerobering der Stadt Szeged — obwohl hinter denjenigen über Buda — in den spanischen Veröffentlichungen für wichtig gehalten wurden. Es ist damit zu erklären, dass der Stadt wichtige Rolle in den Kriegszügen der Befreiung des Balkans zugesprochen wurde.